

**ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЕЛЬНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ФОКУСІ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Розглянена проблема недостатнього інноваційного розвитку аграрного сектору вітчизняної економіки, сформульовані нові підходи до земельного адміністрування з метою підвищення конкурентоспроможності аграрного ринку.

Ключеві слова: інновації, земельне адміністрування, аграрний ринок, управління земельними відносинами, аграрні перетворення.

Постановка проблеми: Зростаюча інтеграційна відкритість економіки України, зокрема її аграрного сектору, виводить інноваційний розвиток в ступінь визначального чинника економічного лідерства. Актуальність інновацій саме в аграрній економіці посилюється і нинішнім дефіцитом продовольства у світі. Інноваційний потенціал формує здатність аграрних підприємств конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках і допомагає не лише уникнути економічної кризи, а й дає можливість для України, яка за земельною площею (після європейської частини Росії) є найбільшою країною Європи, а за якісним складом ґрунтів і біологічною продуктивністю угідь - одна з найбагатших держав світу, збагатитися на хвилі наростаючої продовольчої кризи. Це можливо лише при умові переходу на інноваційну модель реалізації нашого багатого природного потенціалу. А.-Й. Шумпетер у фундаментальній праці "Теорія економічного розвитку" довів, що: "ядром сучасного розвитку економіки є інновації й така економічна діяльність, яка руйнує старі структури й мобілізує наявні ресурси з метою їх нового, продуктивнішого використання" [1, с.145]. Отже, першочерговим завданням вітчизняної економіки є підвищення ефективності її аграрного сектору, вдосконалення земельної політики щодо адміністрування земельних відносин з врахуванням впливу інновацій і в кінцевому результаті - формування успішного землевласника - підприємця - новатора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження особливостей інноваційних процесів в аграрній економіці зробили вітчизняні вчені О.І. Дачій, Д.С. Добряк, О.Ю. Єрмаков, О.В. Крисальний, М.І. Кісіль, А.І. Мартин, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, В.М. Трегобчук, А.М. Третяк, М.В. Щурик та інші. Проте, сьогодні вимагає продовження досліджень в цьому напрямі з урахуванням змін, що відбулися в розвитку вітчизняних земельних відносин, і формування нової парадигми землеустрою.

Метою нашого дослідження є обґрунтування необхідності інновацій в розвитку вітчизняного

аграрного господарства як основи підвищення його конкурентоспроможності, дослідження новацій в землекористуванні, визначення їх позитивного та негативного впливу на хід аграрних перетворень.

Виклад основного матеріалу. За час трансформацій в Україні за оцінками більшості експертів, з одного боку, - в цілому створені ринкові основи земельного ладу, а саме: ліквідовано монополію на землю, земля стала об'єктом нерухомості та цивільних відносин, здійснено перехід до багатоукладності землекористування, запроваджено платність використання земель; з іншого - ці перетворення набули затяжного, несистемного, формального, витратного характеру та проходили з численними порушеннями чинних законів, інтересів і прав суб'єктів аграрного ринку (корупційні протизаконні оборудки із землями, рейдерство, відсутність відкритої кадастрово-реєстраційної системи) [2, с.13]. Глобальною помилкою було те, що в основу земельної політики були покладені не наукові принципи й вимоги, а певні суб'єктивні, авральні, політичні установки. Тому доводиться констатувати, що за час реформування вітчизняної землеустрої, з одного боку, втратив державний характер, що привело до прогресуючого погіршення основного багатства - землі; а з іншого - не набув дієвих ринкових механізмів регулювання. Реформи, як правило, спрямовуються на підвищення економічної ефективності функціонування, в нашому випадку - аграрного сектора. Ретроспективний аналіз засвідчує, що в сільському господарстві ні аграрна, ні земельна реформа не призвели до зростання ефективності аграрного виробництва, раціонального використання й охорони земель, покращення якості життя сільського жителя, сформування землевласника-підприємця [2, с.10]. До прикладу, у процесі перерозподілу земель були відсутні техніко-економічні обґрунтування, передпроектні землевпорядні та інноваційні розрахунки, схеми територіального планування використання і охорони земель і т.п. Це привело до того, що в Україні за останні двадцять років

площа продуктивних земель скоротилася на 10%, виробничі фонди аграрної галузі зменшилися на 39%, кількість зайнятих у ній - на 41,5%, загальне скорочення розмірів аграрного національного багатства становило 38% [4, с. 18]. Таким чином, слід визнати, що в аграрній сфері спостерігається певна інноваційно-інвестиційна криза, вихід з якої зумовлює необхідність пошуку оптимальної системи організації цього процесу. Зазвичай в аграрному виробництві інноваційний розвиток здійснюється досить повільно, але для України процес прискорення капіталізації науково-інноваційних досягнень є одним із основних інструментів підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора національної економіки.

У науковий обіг терміни "інноваційний процес" та "нові комбінації" уперше ввів Йозеф Шумпетер. У праці "Теорія економічного розвитку" він визначає п'ять типів нових комбінацій, змін або інновацій [1, с. 159]: виробництво нового продукту чи відомого продукту в новій якості; впровадження нового методу виробництва; освоєння нового ринку збуту; залучення для виробничого процесу нових джерел сировини; проведення реорганізації (уведення нових організаційних форм). Тож предметом цих змін можуть бути: продукти, технологічні процеси, сировина, організація виробництва та нові ринки збуту. Інновації Й. Шумпетер визначив як нові комбінації змін у розвитку виробництва і ринку задля отримання більшої норми прибутку [1, с. 320-322]. Власне бажання досягти більшої вигоди є вузлом перетину економічних інтересів різних суб'єктів ринку земель та основним спонукальним мотивом впровадження ними інновацій, які реалізуються на засадах ефективного земельного адміністрування.

На нашу думку, під земельним адмініструванням необхідно розуміти безпосередньо управління у сфері земельних відносин, спрямоване на досягнення позитивного суспільного ефекту. Проведений огляд наукової літератури дозволяє констатувати, що вітчизняні науковці у зміст адміністрування земельних відносин закладають: 1) комплекс заходів держави, спрямованих на скерування суб'єктів земельних відносин у напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади й управління цілей; 2) сукупність основних напрямів, форм і методів цілеспрямованого впливу державних і наддержавних органів управління на функціонування і розвиток земельних відносин; 3) систему органів управління (законодавчих та адміністративних), до обов'язків яких належить процедурне забезпечення реалізації земельної політики; 4) сукупність норм і правил, що передбачають відповідальність за порушення

земельного законодавства; 5) процедури, пов'язані із здійсненням контролю над земельними ресурсами [5, с. 50]. Отже, можемо зробити висновок, що адміністрування земельних відносин - це логічно побудований, науково обґрунтований процес державного управління земельними відносинами, направлений на максимізацію функції суспільного добробуту за умови виконання заданого бюджетного обмеження та здійснюваний органами, яким законодавством делеговано повноваження у земельній сфері. У даному дослідженні логічним буде розглянути адміністрування земельних відносин в фокусі "науково обґрунтованого процесу державного управління земельними відносинами", що передбачає запровадження нових ефективних підходів, інновацій, стимулювання підприємництва.

Зауважимо, що сутність інноваційного розвитку різних секторів національного господарства не містить принципових розходжень, проте в АПК характер і основні напрями цього процесу істотно відрізняються. Виокремимо основні особливості інноваційного процесу в аграрному секторі: різноманітність сільськогосподарської продукції та в технологіях, залежність від природних умов; значна диференціація окремих регіонів країни по агротехнологічних умовах виробництва; розпорошеність агро виробництва на значній території; велика різниця в періодах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції; відособленість аграрних товаровиробників від наукових установ. Отож можемо констатувати, що інноваційний процес у аграрному секторі пов'язаний з організаційно-економічним, техніко-технологічним оновленням, спрямованим на підвищення ефективності та конкурентоспроможності за рахунок використання досягнень науки, техніки, передового підприємницького досвіду на основі інформаційних технологій. Так, матеріали проекту "Цифровий порядок денний для Європи до 2020 року" визначають тенденції, які здійснюють найбільший вплив на сектор управління земельними відносинами в європейських країнах в умовах трансформації індустріального суспільства до постіндустріального [3, с. 30]:

- Розбудова інформаційної інфраструктури. Існує потреба у створенні доступних геоінформаційних мереж, побудованих на принципах мультичасовості, точності, якості.

- Розвиток стратегій планування. Системи управління земельними ресурсами модифікуються з систем реєстрації до систем дизайну планування.

- Динамічне моделювання процесів. Необхідність реалізації можливостей побудови моделей соціальних та економічних процесів на

основі інформаційних стандартів ISO, CEN, INSPIRE.

- Оновлення й актуалізація. Сучасні веб-сервіси дозволяють різним партнерам в інформаційних ланцюгах швидко та без посередників оновлювати бази даних земельного кадастру. Створення семантичних веб-контентів надає можливість доступу до інформації в однозначній формі.

- Розповсюдження мобільних платформ. Виникає тенденція розвитку інформаційних послуг від інтернет-середовища до Location Based Services Ефективний моніторинг. Використання дистанційного зондування та сенсорних мереж дозволить забезпечити моніторинг змін у навколишньому середовищі.

- Контролінг і адміністрування 3D/4D простору і часу. Розвиток технологій надає можливості тривимірному та різночасового збереження, обробки даних і контролю щодо земельного використання.

- Розвиток транскордонного співробітництва. Завдяки стандартизації систем національних реєстрацій відбувається налагодження міжнародних комунікацій, що забезпечує швидкій та рівномірний розподіл інформаційних потоків.

- Соціалізація земельних відносин. Виникає тенденція до збільшення обсягу обов'язків і обмежень традиційних прав суб'єктів земельних відносин. Реформування системи управління земельними відносинами сприяє корпоративній соціальній відповідальності комерційних і державних професійних земельних користувачів.

Висновки. Отже, забезпечити стабільний, конкурентоспроможний і сталий розвиток вітчизняного аграрного сектора в умовах прискорення глобалізаційних та інтеграційних процесів можна лише в тому випадку, коли цей

розвиток здійснюватиметься на основі інноваційної моделі. Як свідчить досвід розвинених країн, лише у процесі налагодження науково обґрунтованого управління земельними відносинами досягаються такі цілі: економічний ріст (за рахунок залучення інвестицій, міжнародних грантів, збільшення продуктивності угідь); поліпшення управління (демократизація суспільства, прозорість відносин, соціальна відповідальність, зменшення корупції); досягнення природоохоронної стабільності (проведення ефективного державного землеустрою); успішне розв'язання проблем сільських жителів (за підтримки фермерства, розвитку аграрних кластерів, партнерських взаємовідносин між органами влади та сільськими мешканцями, збільшення доходів суб'єктів аграрного ринку) [4, с.15].

Список літератури

1. Йозеф А.Шумпетер Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту та економічного циклу / Пер. з англ. В.Старика. - К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2011. - 242 с.
2. Звіт робочої групи фахівців Світового банку від 26.02.2013р. Веб-сайт: www.zemreforma.info.
3. Павло Килинич: Новація земельного законодавства України 2013 р.: розмежування, кадастр, реєстрація, землеустрій, ринок сільськогосподарських земель, м. Чернівці, 14.06.2013р. - USAID, Проект AgroInvest, Інтернет-сторінка: www.agroinvest.org.ua
4. Третяк А.М., Третяк Н.А. Економіка та ефективність управління землекористуванням в Україні. Економіка природокористування і охорони довкілля, збірник наукових праць /А.М. Третяк, Н.А. Третяк // К.: Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ, 2012. - С. 14-24.

Анотація

Татьяна Заволичная, Владимир Запужляк

ОСОБЕННОСТИ ЗЕМЕЛЬНОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ В ФОКУСЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Рассмотрена проблема недостаточного инновационного развития аграрного сектора отечественной экономики, сформулированы новые подходы к земельному администрированию с целью повышения конкурентоспособности аграрного рынка.

Ключевые слова: *инновации, земельное администрирование, аграрный рынок, управление земельными отношениями, аграрные изменения.*

Summary

Tatiana Zavolichna, Volodymyr Zapuhlak

SPECIFICITIES OF LAND ADMINISTRATION IN FOCUS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AGRARIAN SECTOR OF UKRAINIAN ECONOMY

The article considers the problem of insufficient innovative development of agrarian sector of national economy, formulates new approaches to land administration with the purpose of competitiveness increase on agrarian market.

Key words: *innovations, land administration, agrarian market, management of land relations, agrarian transformations.*